

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

समाज कल्याण आयुक्तालय, ३, चर्च रोड, पुणे- ४११ ००१.

दूरध्वनी क्रमांक ०२०-२६१३७९८६/२६१२७५६९

ई-मेल-fs-sw-edu@gov.in

अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थ्यांकरिता परदेशात विशेष अध्ययन करण्यासाठी परदेश शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत शिष्यवृत्ती निवडीसाठी सन २०२४-२०२५ करिता रिक्त असलेल्या जागी पात्र विद्यार्थ्यांकडून अर्ज मागविण्यात येत आहेत.

“दुसरी जाहिरात”

महाराष्ट्र शासनाच्या अल्पसंख्याक विकास विभागामार्फत प्रतीवर्षी अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थ्यांकरिता परदेशात पदव्युत्तर पदवी व पी.एच.डी अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती प्रदान करण्यात येते. तसेच नजिकच्या काळात योजने अंतर्गत पालकांच्या कुटूंबाच्या उत्पन्न मर्यादेत तसेच जागामध्ये वाढ झाल्यास त्यानुसार जाहिरातीमध्ये आवश्यक ते बदल करण्याचे, सुधारणा करण्याचे व फेरअर्ज मागविण्याचे अधिकार शासन राखून ठेवित आहे. सन २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षाकरिता पात्र विद्यार्थ्यांकडून परदेश शिष्यवृत्तीसाठी अर्ज मागविण्यात येत आहेत. सदरचा अर्ज ऑनलाईन, पोस्टाने किंवा समक्ष समाज कल्याण आयुक्तालय ,३, चर्च रोड,पुणे- ४११ ००१ येथे सादर करावा.

७ (अ) परदेशी शिष्यवृत्तीकरिता मंजूर करण्यात येणारे अभ्यासक्रम :-

Science, Technology, Engineering and Mathematics	Medicine and Biology	Agriculture	Liberal Art & Humanities	Law & Commerce
* Permissible Courses :- P.G./ Ph.D	* Permissible Courses :- P.G./ Ph.D	* Permissible Courses :- P.G./ Ph.D	* Permissible Courses :- P.G./ Ph.D	* Permissible Courses :- P.G./ Ph.D
1	2	3	4	5
1	1. Civil	1. M.Pharm	1. Agriculture	1. Sociology
2	Mechanical	2. Public Health	2. Agricultural Economics	2. Psychology
3	Electrical	3. Microbiology	3. Horticulture	3. Philosophy
4	Chemical		4. Animal Husbandry	4. Economics
5	Computer			5. Commerce
6	Production			6. Applied Art
7	Industrial Engg.			7. Fine Art
8	Environmental Engineering			8. Literature
9	Mining Engg.			
10	Petrochemical			
	Electronic & TC			
	Information Technology/ Information System/ Information Science/ Computer Engineering			
11	Bio-Technology			
12	Genetic Engineering			
13	Nano Technology			
14	Industry Internet of Things (HOT)			
15	Cyber Law/ Cyber Security			
16	Biomedical Engg.			
17	Climate Change			
18	Artificial Interlligence			
19	Reversible energy			
20	Climate Change			
21	Data Analysis			
22	Cloud Computing			
23	General Science			
24	Maths			
25	Physics			
26	Chemistry			
27	Botany			
28	Zoology			
29	Statistics			
30	Physics			

योजनेचे नांव :-

राज्यातील अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थ्यांकरिता परदेशात पदव्युत्तर पदवी व पी.एच.डी. अभ्यासक्रमासाठी शिष्यवृत्ती योजना.

योजनेचा उद्देश :-

अल्पसंख्यांक विकास विभागाच्या प्रवर्गातील मुला-मुलींना परदेशात पदव्युत्तर पदवी, पदव्युत्तर पदविका आणि संशोधनात्मक अभ्यासक्रमाचे (पी.एच.डी.) विशेष अध्ययन करण्यासाठी आर्थिक मदत देणे.

योजनेची व्याप्ती :-

महाराष्ट्रातील अल्पसंख्यांक विकास विभागाच्या प्रवर्गातील पदव्युत्तर पदवी आणि पी.एच.डी.साठी अद्ययावत QS World University Ranking २०० च्या आतील परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेणाऱ्या ५३ विद्यार्थ्यांना ही शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल.

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या दि. २५ जुलै २०२४ च्या शासन निर्णयान्वये शासनाने सर्व विभागाच्या परदेश शिष्यवृत्ती योजनेच्या निकषामध्ये समानता आणण्या करिता सर्वकष धोरण ठरविले आहे.

शासन निर्णय दि.२९.८.२०२४ अन्वये अल्पसंख्यांक विभागाच्या परदेश शिष्यवृत्तीसाठी ७५ विद्यार्थ्यांस मान्यता देण्यात आलेली आहे.

योजनेच्या अटी व शर्ती :-

१. विद्यार्थी हा महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी असावा.
२. विद्यार्थ्यांना परदेशातील अद्ययावत QS World University Ranking २०० च्या आत असलेल्या शैक्षणिक संस्था / विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळालेला असावा.
३. परदेशातील विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थांमध्ये प्रवेश घेणारा विद्यार्थी हा पुर्णवेळ विद्यार्थी म्हणुन प्रवेशित असावा.
४. प्रवेशित अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करतांना नमुद केलेल्या विहित कालावधीत अभ्यासक्रम पुर्ण करणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक असेल. अभ्यासक्रम पुर्ण करण्यासाठी मुदतवाढ मान्य केलीजाणार नाही.
५. विद्यार्थ्यांने पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना पीचएडी अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना, पीएचडीसाठी यापूर्वी इतर कोणत्याही राज्य शासनाची अथवा केंद्र शासनाची परदेशी शिष्यवृत्ती घेतलेली नसावी. तसेच त्यांने अन्य प्रशासनिक विभागाच्या परदेशी शिष्यवृत्तीच्या योजनेसाठी अर्ज केलेला नसावा.
६. एकाच कुटुंबातील जास्तीत जास्त दोन मुलांना परदेश शिष्यवृत्तीचा लाभ देता येईल त्यापेक्षा जास्त मुलांना परदेश शिष्यवृत्ती लागू राहणार नाही. यासाठी पालकांनी आणि विद्यार्थ्यांनी तसे प्रतिज्ञापत्र करुन देणे बंधनकारक असेल.
७. एकदा किमान शैक्षणिक अर्हता निश्चित केल्यावर विद्यार्थ्यांच्या केवळ भविष्याच्या अनुषंगाने अधिक लाभ मिळू शकेल. या दृष्टीने त्या वर्षीच्या (QS World Ranking) ची गुणवत्ता क्रमवारी लक्षात घेवून विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता यादी बनविणे दोन किंवा अधिक विद्यार्थ्यांची विद्यापीठाची क्रमवारी समान असल्यास अशा प्रसंगी त्यांच्या लगतच्या पदवी परिक्षेची गुणवत्ता लक्षात घेणे.

वयोमर्यादा :-

जाहिरात प्रसिध्द झालेल्या महिन्याच्या पहिल्या तारखेस पदव्युत्तर पदवीसाठी उमेदवारांचे वय ३५ वर्षा पेक्षा जास्त नसावे. तर पीएचडीच्या विद्यार्थ्यांसाठी वयोमर्यादा ४० वर्षापेक्षा जास्त नसावे. (दिनांक १ ऑगस्ट, २०२४ रोजीचे वय)

उत्पन्न मर्यादा :-

१. या योजनेतर्गत लाभ घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या पालकांच्या/कुटुंबाचे व विद्यार्थी नोकरी करीत असल्यास त्याचे स्वतःचे उत्पन्न धरुन सर्व मार्गांनी मिळणारे मागील आर्थिक वर्षातील वार्षिक उत्पन्न रु ८.०० लाखापेक्षा जास्त नसावे.
२. विद्यार्थी किंवा पालक किंवा दोन्ही नोकरीत अथवा कुटुंबातील इतर सदस्य नोकरी करीत असतील तर त्यांचे आयकर विवरणपत्र, फॉर्म नं.१६ व सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार पेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबांचे सर्व मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.
३. इतर विद्यार्थ्यांसाठी सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबांचे सर्व मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.
४. विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे एकत्रित वार्षिक उत्पन्न रु. ८.०० लाखापेक्षा जास्त नसावे. (विवाहित महिला उमेदवारांनी पतीकडील कुटुंबाचे एकत्रीत वार्षिक उत्पन्नाचा दाखला देणे आवश्यक आहे. जर विवाहित महिला उमेदवार विधवा, घटस्फोटीता असून वडीलांकडे वास्तव्यास असल्यास महिला उमेदवाराने वडीलांकडील कुटुंबाच्या उत्पन्नानुसार अर्ज केल्यास तसे कायदेशीर कागदपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे.)

शैक्षणिक अर्हता :-

१. परदेशातील पदव्युत्तर पदवी किंवा पदव्युत्तर पदवीका अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांने भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठांमधून किमान ५५% गुणांसहित पदवी परिक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी.
२. पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांने भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठांमधून किमान ५५% गुणांसहित पदव्युत्तर पदवी परिक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी.
३. परदेशातील शैक्षणिक संस्थेने Offer Letter मध्ये नमूद केलेल्या शैक्षणिक कालावधीसाठी लागू केलेली संपूर्ण शिक्षण फी संबंधीत यंत्रणेने थेट संबंधीत शैक्षणिक संस्थेस अदा करावी.
४. ही पदवी किंवा पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम त्याने अर्जाच्या दिनांकाला उत्तीर्ण केलेला असावा.

अभ्यासक्रमाचा कालावधी :-

१. पीएचडीसाठी ४ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी यापेक्षा कमी असेल तो.
२. पदव्युत्तर पदवी २ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी यापेक्षा कमी असेल तो.
३. पदव्युत्तर पदवीका १ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी यापेक्षा कमी असलेला प्रत्यक्ष कालावधी.
४. परदेशी शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत दोन वर्षे कालावधीचाच MBA अभ्यासक्रम अनुज्ञेय राहिल.

एकाच कुटूंबातील कमाल पात्रता धारक :-

- अ. परदेश शिष्यवृत्ती योजनेचा लाभ एका विद्यार्थ्यास फक्त एकदाच घेता येईल. मात्र, या योजनेअंतर्गत पदव्युत्तर पदवीचा अभ्यास सुरु असतांना त्या विद्यार्थ्यास डॉक्टरेट पदवी (पीएच.डी) साठी शासन निर्णयात अंतर्भूत विषयांत दर्जावाढ करण्याची संधी मिळाल्यास सदर विद्यार्थी याच योजनेअंतर्गत पुढील अभ्यासक्रमासाठी लाभ घेण्यास पात्र असेल. त्यासाठी विद्यार्थ्यांने निवड समिती/ शासनास रितसर अर्ज करुन मान्यता घेणे बंधनकारक राहिल. अशा प्रकरणात संबंधीत शैक्षणिक संस्थेची जागतिक क्रमवारी (QS World Ranking) त्यावेळी लागू असलेल्या शासन निर्णयाच्या मर्यादेत असणे आवश्यक आहे. मात्र अशा प्रकरणात विद्यार्थ्यास मिळणारा एकूण लाभाचा कालावधी त्यावेळी लागू असलेल्या शासन निर्णयाच्या मर्यादेतच दिला जाईल. उदा. विद्यार्थ्यांने दोन वर्षांचा पदव्युत्तर अभ्यासक्रम करतांना डॉक्टरेट (पीएच.डी) करण्यासाठी परदेशी शैक्षणिक संस्थेत दर्जावाढ प्राप्त केली तर त्या विद्यार्थ्याला शासनाने विहित प्रक्रियेद्वारे मान्यता दिल्यास त्यानंतरच्या पुढील दोन वर्षांसाठी शासन निर्णयातील नमूद सर्व लाभ घेता येतील. या कालावधी नंतर होणारा पुढील संपूर्ण खर्च मात्र विद्यार्थ्याला करावा लागेल.
- आ) एकाच कुटूंबातील जास्तीत जास्त दोन मुलांना परदेश शिष्यवृत्तीचा लाभ देता येईल त्यापेक्षा जास्त मुलांना परदेश शिष्यवृत्ती लागू राहणार नाही. यासाठी पालकांनी आणि विद्यार्थ्यांनी तसे प्रतिज्ञापत्र करुन देणे बंधनकारक असेल.
- इ) एका वर्षाच्या प्रवेश प्रक्रियेत एका कुटूंबातील दोन पाल्यांचा समावेश असल्यास प्रवेश प्रक्रियेच्या अंतिम फेरीत जागा रिक्त राहिल्यास एका कुटूंबातील दुसऱ्या पाल्यास लाभ देण्यात येईल.

अर्ज करण्यासाठी अनिवार्य अटी :-

१. नोकरीमध्ये असलेल्या उमेदवाराने तो जेथे नोकरी करतो त्या यंत्रणेचे (Organization/Employer) ना हरकत प्रमाणपत्र दाखल करणे अनिवार्य आहे.
२. पात्र विद्यार्थ्यांने Non Judicial Stamp Paper वर Public Notary समोर विहित नमुन्यातील हमीपत्र लिहून देणे बंधनकारक असेल.
३. अर्ज करणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे स्वास्थ्य चांगले असले पाहिजे. त्याकरिता त्याने नोंदणीकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याने दिलेले प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक राहिल.****
४. विद्यार्थी शिक्षणासाठी आवश्यक असलेला कालावधी किंवा शिक्षण त्यापुर्वी पूर्ण झाल्यास जो कालावधी लागेल या दोघांपैकी जो कमी आहे त्या कालावधी पुरतेच परदेशात राहण्याचे बंधपत्र Bond राज्य शासनास तसेच परदेशातील भारतीय दुतावासास लिहून द्यावे लागेल. या आवश्यक कालावधी पेक्षा जास्त कालावधी करीता परदेशात राहण्यास विद्यार्थ्यास परवानगी मिळणार नाही.
५. उमेदवारास/विद्यार्थ्यास शासनाने विहित करुन दिलेल्या नमुन्यात Record Release Consent Form हा अभ्यासक्रमास प्रवेश घेतल्यावर द्यावा लागेल.
६. परदेशी विद्यापीठांमध्ये प्रवेश घेणेसाठी स्वतः प्रयत्न करावा लागेल. त्यासाठी आवश्यक त्या सर्व पात्रता परिक्षा (उदा. GRE /TOFEL /IELTS इत्यादी) आवश्यक परिक्षा उत्तीर्ण होण्याचे बंधन असल्यास विद्यार्थ्यांनी ते पूर्ण केले असले पाहिजे.

७. ज्या विद्यार्थ्यांना परदेशी शैक्षणिक संस्थांकडून Unconditional offer Letter मिळालेले असेल त्यांनाच ही शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय राहिल. यासाठी conditional offer Letter गृहित धरले जाणार नाही. (QSWR २०० परदेशी विद्यापीठांमध्ये प्रवेश घेतलेल्या अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना विविध अभ्यासक्रमांसाठी सामाजिक न्याय विभागामार्फत शिष्यवृत्ती देण्यात येते. प्रत्येक विद्यापीठाचे आपआपले नियम आणि कायदे असतात. शिष्यवृत्तीसाठी प्राप्त अर्जाची छाननी करताना या विभागामार्फत केवळ विद्यापीठाने ऑफर लेटर बिनशर्त असल्याची खात्री करण्यात येत असून ऑफर लेटरमध्ये नमूद केलेल्या सविस्तर अटींशी त्याचा काहीही संबंध नसल्याने सदर अटींची पडताळणी करण्यात येत नाही. ऑफर लेटरमधील अटींबाबत विद्यापीठाशी संवाद साधणे आणि त्यांचे निराकरण/समाधान करणे ही संबंधीत विद्यार्थ्यांची जबाबदारी आहे. ज्या विद्यापीठाच्या ऑफर लेटरमध्ये (Unconditional) शब्द नसेल अशाविद्यापीठाचे Unconditional offer असल्याचे पत्र/ईमेल पुरावा म्हणून सोबत जोडावा.

८. विवाहित उमेदवाराची पत्नी/पती व मुले यांना परदेशामध्ये सोबत घेवून जाण्यासाठी कोणत्याही प्रकारचे सहाय्य दिले जाणार नाही. त्यासाठी पासपोर्ट मिळविणे, व्हिसा मिळविणे आर्थिक तरतुद करणे, परदेशातील निवास व दैनंदिन खर्चाची व्यवस्था करणेही उमेदवाराची वैयक्तिक जबाबदारी असेल.
९. नोकरी करणाऱ्या उमेदवाराने सर्व प्रशासकीय बाबी उदा. रजा, वेतन आणि इतर सेवेच्या बाबी या स्वतः प्रत्यक्षपणे निराकरीत करावयाच्या आहेत. याबाबत कोणत्याही प्रकारची सवलत शासनाकडून मिळणार नाही.
- १० (अ) अचानक उद्ध्वललेल्या परिस्थितीमध्ये, परदेशामध्ये शिक्षण घेत असतांना विद्यार्थ्यांस भारतामध्ये यावयाचे असल्यास त्यासाठी त्यांचे संबंधीत शैक्षणिक संस्था आणि समाज कल्याण आयुक्तालय तसेच अल्पसंख्याक विकास विभागाची पुर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक असेल आणि याबाबतची माहिती संबंधीत विद्यार्थ्यां भारतीय दुतावासास कळवतील.
- (ब) जेवढ्या कालावधीमध्ये परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमधून दुर असेल तेवढ्या कालावधीचा कोणताही खर्च त्यास अनुज्ञेय होणार नाही. तथापि, तो पुन्हा त्याच शैक्षणिक संस्थेस त्याच अभ्यासक्रमाचे पुढील शिक्षण पुर्ण करण्यासाठी हजर झालेल्या दिवसापासून त्यास देय लाभ अनुज्ञेय होतील.
- (क) अशा परिस्थितीत विद्यार्थ्यांने परत त्याच परदेशी शिक्षण संस्थेमध्ये हजर न होता शिक्षण अर्धवट सोडल्यास त्यास अदा करण्यात आलेले शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क, इतर शुल्क व निर्वाह भत्याची व्याजासह वसूली करण्यात येईल, याबाबतचे लेखी हमीपत्र विद्यार्थ्यांस द्यावे लागेल.
११. पासपोर्ट, व्हिसा मिळविण्याची जबाबदारी विद्यार्थ्यांची असेल.
१२. उमेदवारास /विद्यार्थ्यांना केवळ ज्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये, ज्या अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश मिळालेला आहे व शिष्यवृत्ती मिळाली आहे त्याच कारणासाठी व्हिसा घेणे बंधनकारक राहिल.
१३. निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांस मागणी केल्यानुसार आवश्यक ती कागदपत्रे सादर करणे व आवश्यक ते करारनामा देणे बंधनकारक असेल.
१४. निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांस त्याच्या शैक्षणिक कालावधीमध्ये जास्तीची रक्कम अदा झाली असल्यास त्याची परतफेड करणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक असेल. अथवा ती वसूल करणेबाबत प्रचलित कायदे व नियमानुसार कार्यवाही करण्यात येईल, याबाबतचे हमीपत्र देणे बंधनकारक असेल.
१५. सदर शिष्यवृत्तीबाबत अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या सर्वकष धोरणानुसार घेतलेला निर्णय अंतिम राहिल.

उमेदवार/विद्यार्थ्यांस मिळणारे लाभ :-

परदेशी शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांस खालील लाभ देण्यात येतील.

१. परदेशातील शैक्षणिक संस्थेने पत्रामध्ये नमूद केलेल्या शैक्षणिक कालावधीपासून लागू केलेली शिक्षण फी, अभ्यासक्रमासाठी नजीकच्या मार्गानी इकाॅनामी क्लास विमान प्रवास भाडे (परतीच्या प्रवासासह) निर्वाह भत्ता, वैयक्तिक आरोग्य विमा यावरील विद्यार्थ्यांने प्रत्यक्ष केलेला खर्च विहित केलेल्या वित्तीय मर्यादेत मूळ शूल्क भरणा पावती, प्रवासाचे मुळ तिकीट, मुळ बोर्डिंग पास, परतीच्या प्रवासाचे तिकीट इत्यादी तपासून विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यावर भारतीय रुपयामध्ये प्रतिपूर्ती केली जाईल.
२. विद्यार्थ्यांस परदेशी शिक्षण संस्थेमार्फत किंवा इतर कोणत्याही यंत्रणेमार्फत मिळणारी शिष्यवृत्ती इतर कोणत्याही प्रकारचे आर्थिक लाभ किंवा शिकविण्याबाबतचे मानधन किंवा फेलोशिप किंवा रिसर्च असोशिएट म्हणून मिळणारी ही रक्कम देय होणाऱ्या शिक्षण शुल्क वा एकूण देय रक्कमचे मधून कपात करण्यात येईल.
३. सुरुवातीस परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेणे आणि विहित कालावधीत अभ्यासक्रमपूर्ण केल्यानंतर त्वरीत कालमर्यादेत भारतात परत येण्यासाठी भारत सरकारच्या मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे नजिकच्या मार्गाने इकाॅनामी क्लास

विमानप्रवासभाडे देण्यात येईल. त्यासाठी विमान प्रवासाचे मुळ तिकीट, मुळ बोर्डिंग पास, परतीचे प्रवास भाडे मिळण्यासाठी अभ्यासक्रम विहित कालावधीत यशस्वीपणे पूर्ण केल्याच्या पुरावा इ. कागदपत्रे सादर करणे बंधनकारक आहे.

४. विद्यार्थ्यांस परदेशात राहण्याच्या कालावधीसाठी विद्यापीठाने ठरवून दिल्यानुसार वैयक्तिक आरोग्य विमा काढणे अनिवार्य राहिल

५. वरिलप्रमाणे शिक्षण शुल्क, निर्वाहभत्ता, वैयक्तिक आरोग्य विमा आणि विमान प्रवास इ. यासाठी निर्धारित केलेल्या एकूण दरापेक्षा होणारा जास्तीचा खर्च विद्यार्थी/उमेदवारास स्वतः सोसावा लागेल व अशा प्रकारचे हमीपत्र विद्यार्थ्यांस व पालकास द्यावे लागेल.

६. खालील बाबींवरील खर्च अनुज्ञेय राहणार नाही :

- (I) व्हिसा अर्जावरील खर्च
  - (II) विद्यार्थ्यांच्या कुटूंबातील सदस्यांचा प्रवास व इतर खर्च.
  - (III) नियमित शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही अभ्यासक्रम अथवा प्रशिक्षावरील खर्च
  - (IV) भाषा प्रशिक्षणावरील खर्च
  - (V) नियमित अभ्यासक्रमाच्या कालावधीत अतिरिक्त प्रवासाचा खर्च
  - (VI) संशोधन, पुरक शैक्षणिक साहित्य, क्षेत्र भेटी, कार्यशाळा/सेमिनार, आंतरवसियता यामधील सहभागाचा खर्च
  - (VII) संगणक व तत्सम शैक्षणिक साहित्य.
७. विद्यार्थ्यांस वरिल लाभ मिळण्यासाठी परदेशातील प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमाचे प्रत्येक वेळी उत्तीर्ण होणे बंधनकारक असून, तसे शैक्षणिक संस्था/विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र, गुणपत्रिका, प्रगती अहवाल प्रत्येक सत्रासाठी किंवा सहा महिन्यासाठी तातडीने सादर करणे अनिवार्य आहे.
८. प्रवेशित विद्यार्थ्यांने प्रत्येक सहा महिन्याच्या खर्चाची उपयोगिता प्रमाणपत्र, खर्चाच्या पावत्या इ. विद्यापीठ/ शैक्षणिक संस्थेच्या प्रमुखाकडून प्रमाणित करून सादर करणे बंधनकारक आहे. त्याशिवाय पुढील हप्ता मंजूर होणार नाही.
९. अपवादात्मक प्रसंगी, निवड समितीमार्फतची निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांनी/पालकांनी, परदेशी शिक्षण संस्था/विद्यापीठ, शिक्षण फी/इतर अनुज्ञेय फी स्वतः भरलेली असेल, अशा वेळी आवश्यक त्या पावत्या व पुरावे सादर केल्यानंतर, अशी रक्कम विद्यार्थ्यांस देय होणाऱ्या शिष्यवृत्ती मधून विद्यार्थ्यांच्या परदेशातील खात्यावर जमा करणेसाठी आहरण व संवितरण अधिकारी (DDO) हे अल्पसंख्याक विकास विभागातील अधिकारी असतील.
१०. विद्यार्थ्यांने भारतात राष्ट्रीयकृत बँकेत व परदेशात अधिकृत बँकेत खाते उघडणे अनिवार्य आहे. त्याच खात्यावर त्यांना देय होणारी शिष्यवृत्ती CMP किंवा RTGS किंवा SWIFT ने अदा केली जाईल. विद्यार्थी व विद्यापीठांच्या परदेशातील बँक खात्याचा तपशिल त्यांने परदेशात जाऊन प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे तसेच प्रधान सचिव अल्पसंख्याक विकास विभाग यांना सादर करावा.
११. परदेशी शिक्षण संस्था/विद्यापीठाने ऑफर लेटर मध्ये संपूर्ण अभ्यासक्रम कालावधीच्या निर्धारित केलेल्या फी च्या मर्यादेतच लाभ संबंधीत विद्यार्थ्यांस अनुज्ञेय होतील. भविष्यात त्यामध्ये वाढ झाल्यास परदेशातील भारतीय उच्चायुक्तालयाच्या शिफारशीनंतरच ही वाढ संबंधीत विद्यार्थ्यांस अनुज्ञेय राहिल.

अर्ज करण्याची पध्दत :-

- सदर शिष्यवृत्तीसाठी मा.आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे यांनी प्राधिकृत केलेल्या यंत्रणेमार्फत वृत्तपत्रात तसेच शासनाच्या अधिकृत संकेतस्थळावर जाहिरात प्रसिध्द करतील. तथापि, शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ करीता सदर प्रवेश प्रक्रियेबाबतची कार्यवाही सुरु करण्याबाबत निवड समिती निर्णय घेईल.
१. या योजनेसाठी जाहिरात देणे, ऑनलाईन अप्लिकेशन तयार करणे, कंत्राटी तत्वावर आवश्यक त्या नियुक्त्या या आयुक्तालयामार्फत करण्यात येतील. तथापि, आवश्यक तेथे शासनाच्या पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक राहिल. या व इतर बाबींवरील होणारा खर्च आयुक्तालयाकडून अर्थसंकल्पीय मंजूर अनुदानातून करण्यात येईल.
  २. सदरची योजना शासनाचे सर्वकष धोरण व शासन निर्णयातील नियमावली, अटी व शर्तीनुसार राबविण्यासाठी आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे या प्राधिकृत करण्यात येत असून त्यांच्या मार्फत राबविण्यात येईल.
  ३. सदर जाहिरात प्रसिध्द झाल्यापासून एक महिन्याच्या आत अथवा शासन निर्धारित करेल इतक्या कालावधीत विद्यार्थ्यांनी विहित नमून्यातील परिपूर्ण भरलेले अर्ज आवश्यक त्या कागदपत्रासह ऑफलाईन तसेच ऑनलाईन सादर करावेत. अभ्यासक्रमनिहाय असलेल्या क्षमतेच्या अधिन राहून, निवड समितीने निश्चित केलेली पात्र विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड यादी साधारणतः दि. / / पूर्वी अथवा निवड समितीच्या निर्णयानंतर शासन जाहिर करेल.

४. शासन निर्णय निर्गमित झाल्यानंतर आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे हे संबंधीत विद्यार्थ्यांना कळवून त्यांच्याकडून आवश्यक ती माहिती मागविण्यात येईल. तसेच या विद्यार्थ्यांची गृहचौकशी करण्यात येईल.
५. प्रत्येक सहा महिन्यांने विद्यार्थ्यांनी दिलेल्या शिष्यवृत्तीचे (शिक्षण फी, परिक्षा फी, निर्वाह भत्ता इ.चे) उपयोगिता प्रमाणपत्र, गुणपत्रक आणि प्रगती अहवाल आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे यांना तसेच प्रधान सचिव अल्पसंख्याक विकास विभाग यांना सादर केल्यानंतर समाधानकारक असल्यास पुढील ६ महिन्यांची शिष्यवृत्ती अदा करण्यात येईल. प्रत्येक ६ महिन्याला विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक प्रगती अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र/ खर्चाचा अहवाल प्राप्त झाल्याशिवाय संबंधीत विद्यार्थ्यांस पुढील शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय होणार नाही.
६. सादर अर्जासोबत विद्यार्थ्यांने खालील कागदपत्र सादर करणे बंधनकारक आहे.
  - (I) विहित नमून्यातील परिपूर्ण भरलेला अर्ज,
  - (II) सक्षम प्राधिकार्यांनी दिलेला उत्पनाचा दाखला.
(मागील २०२३-२४ या आर्थिक वर्षाचा कुटूंबाचा)
  - (III) पदवी/पदव्युत्तर पदवी परिक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे पुरावे. (दहावी, बारावी, पदवी, पदव्युत्तर पदवी/पदविका यांच्या गुणपत्रांसह) (सनद/मार्कलिस्ट)
  - (IV) परदेशातील QS World Ranking २०० च्या आत असलेल्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश मिळाल्याबाबतचे विनाअट (Unconditional) ऑफर लेटर.
  - (V) ज्या विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळाला आहे त्याचे सविस्तर माहिती पत्रकाची (Prospectus) प्रत.
  - (VI) आवश्यक ते करारनामे व हमीपत्रे
  - (VII) संपूर्ण अभ्यासक्रम पूर्ण होण्यासाठी वर्षनिहाय आवश्यक असणाऱ्या खर्चाचे अंदाजपत्रक, ज्यामध्ये शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क, इतर शुल्क पाठ्यपुस्तके, स्टेशनरी, भोजन व राहण्याचा खर्च, येण्याजाण्याचा विमान प्रवास याचा समावेश असावा.
  - (IX) विहित मुदतीनंतर प्राप्त झालेले अर्ज कोणत्याही परिस्थितीत विचारात घेतले जाणार नाहीत.
  - (X) पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी अद्ययावत QS World Ranking ची जागतिक क्रमवारी.
  - (XI) वेळोवेळी समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे तसेच शासनाने ठरवून दिलेल्या बंधपत्र/विविध दाखले तसेच अन्य कागदपत्रे सादर करणे लाभार्थ्यांवर बंधनकारक राहिल.

अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांचे प्रमाण :-

अल्पसंख्यांक समुदायातील विद्यार्थ्यांना परदेशी शिक्षणाकरीता शिष्यवृत्ती प्रदान करण्याकरीता त्यांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात विद्यार्थीसंख्येचे वाटप खालीलप्रमाणे आहे. तथापी यापूर्वी प्रथम टप्प्यात ७५ पैकी २४ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आलेली आहे.

(सन २०११ च्या जनगणनेनुसार)

अ.क्र	अल्पसंख्यांक समुदायाचे नांव	लोकसंख्या	अल्पसंख्यांक समुदायातील एकूण लोकसंख्येच्या प्रमाणत टक्केवारी	शिष्यवृत्ती देय संख्या(७५ पैकी)
१	मुस्लीम	१२९,७१,१५२	५८.१५	४२
२	बौध्द	६५,३१,२००	२९.२७	२१
३	ख्रिश्चन	१०,८०,०७३	४.८३	४
४	जैन	१४,००,३४९	६.२७	४
५	पारशी	५७,०००	०.२५	१
६	ज्यु	२,४६६	०.०२	१
७	शीख	२,२३,२४७	१.००	२
	एकुण	२,२२,६५,४८७		७५

योजनेखाली समाविष्ट असलेले अभ्यासक्रम :- शासन निर्णय दि.२१.०८.२०२४ नुसार

सदर शिष्यवृत्तीसाठी खालील अभ्यासक्रम निश्चित करण्यात आली आहे.

अ.क्र.	अभ्यासक्रमाचे नाव	पदव्युत्तर पदवी/ पदविका (MS/M.Tech)	डॉक्टरेट (Ph.D)	एकूण
१	विज्ञान, तंत्रज्ञान, अभियांत्रिकी व गणित	२२	६	२८
२	औषधी व जैवशास्त्र	११	६	१७
३	लिबरल आर्ट व ह्युमॅनिटीज	११	६	१७
४	शेतकी	६	१	७
५	कायदा व वाणिज्य	०५	१	६
	एकूण	५५	२०	७५

दि.२०.६.२०२४ च्या अल्पसंख्यांक विकास विभागा शासन पुरक पत्रातील परिच्छेद क्र.७ (अ) मधील परदेशी शिष्यवृत्तीकरीता मंजूर करण्यात येणाऱ्या अभ्यासक्रमांची यादी देण्यात आलेली आहे.

खालील करारनामे, हमीपत्र :- हे निवडीनंतर सादर करणे आवश्यक आहे.

- अभ्यासक्रम अर्धवट सोडल्यास शासनामार्फत करण्यात आलेल्या खर्चाची संपूर्ण रक्कम विद्यार्थी / पालक / जामीनदार यांच्याकडून एक रक्कमी वसूल करण्यास हरकत नसलेबाबत विद्यार्थी / पालक / जामीनदार यांची स्वाक्षरी असलेले रुपये ५००/- च्या बंधपत्रावर केलेले हमीपत्र.
- अभ्यासक्रम पूर्ण झालेनंतर त्या ज्ञानाचा उपयोग भारतात येऊन करेल असे विद्यार्थ्यांचे हमीपत्र.
- शिष्यवृत्तीसाठी मंजूर झालेला अभ्यासक्रम, मंजूर केलेली परदेशातील शिक्षण संस्था आणि मंजूर केलेला ठराविक कालावधी यामध्ये कोणताही बदल करणार नाही याबाबतचे विद्यार्थी / पालक / जामीनदाराचे हमीपत्र.
- परदेशात गैरवर्तन करणे, परदेशामधील अभ्यासक्रम अर्धवट सोडणे, देश सोडून जाणे, अभ्यासक्रम, शैक्षणिक संस्था बदलणे, प्रगती असमाधानकारक असणे, विहित कालावधी पेक्षा जास्त कालावधी करीता अनधिकृतपणे परदेशात वास्तव्य करणे याबाबत मिळालेले शिष्यवृत्तीचे सर्व लाभ व्याजासहीत परत करण्याबाबत विद्यार्थी / पालक / जामीनदाराचे हमीपत्र.
- सदर शिष्यवृत्तीसाठी असलेल्या सर्व अटी व शर्ती, प्रचलित नियम व कायदे आणि त्यामध्ये वेळोवेळी होणारे बदल हे मान्य असलेबाबतचे विद्यार्थी / पालक / जामीनदार यांचे हमीपत्र.

अर्ज सादर करण्याची अंतिम तारीख :-

ऑनलाईन व ऑफलाईन पध्दतीने विहित नमुन्यातील परिपूर्ण भरलेला अर्ज कागदपत्रांसह सादर करण्याचा अंतिम दिनांक ३१/१२/२०२४ असेल. वेळ सायंकाळी ६.१५ वाजेपर्यंत.

इतर आवश्यक बाबी :-

- ऑनलाईन व ऑफलाईन पध्दतीने अपूर्ण भरलेला अर्ज विचारात घेतला जाणार नाही.
- अर्जासोबत आवश्यक असलेली स्वसाक्षांकित कागदपत्रे न जोडल्यास अर्ज विचारात घेतला जाणार नाही. अर्जावर स्वसाक्षांकित फोटो नसलेला अर्ज विचारात घेतला जाणार नाही.
- ऑनलाईन व ऑफलाईन पध्दतीने विहित मुदतीनंतर प्राप्त झालेले अर्ज विचारात घेतले जाणार नाहीत.
- अल्पसंख्यांक विकास विभागांतर्गत येणाऱ्या प्रवर्गा व्यतिरिक्त इतर प्रवर्गाचे अर्ज विचारात घेतले जाणार नाहीत. त्यांनी संबंधीत कार्यालयाकडे परस्पर अर्ज करावेत.
- QS World University Ranking २०० च्या आतील विद्यापीठाशिवाय इतर परदेशी शैक्षणिक संस्थेत प्रवेश घेतलेले अर्ज विचारात घेतले जाणार नाहीत.
- प्रचलित अटी व शर्तीनुसार अपात्र ठरल्यास त्यांना स्वतंत्र पत्रव्यवहार करून कळविले जाणार नाही.
- निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांना त्यांनी अर्जामध्ये दिलेल्या अधिकृत पत्त्यावर कळविले जाईल. जर विहित कालावधीत त्यांनी आवश्यक ती कार्यवाही पूर्ण न केल्यास त्याची शिष्यवृत्ती रद्द करण्यात येईल.
- परदेशी शिष्यवृत्ती मंजूर करण्याचे अंतिम अधिकार शासनास असतील.

९. शासनाने सर्व विभागाच्या परदेश शिष्यवृत्ती योजनेच्या निकषामध्ये समानता आणण्या करीता सर्वकष घोरण ठरविले आहे. त्यामुळे नियोजन विभागाच्या शासन निर्णयानुसार तयार केलेल्या सर्वकष नियमावलीचे सर्व विभागांनी पालन करणे अपेक्षित असल्याने नियोजन विभागाने घेतलेला शासन निर्णय अंतिम असेल. त्यानुषंगाने नमूद करण्यात येते की, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग (बांधकामे) कार्यासनामार्फत दि.३०.१०.२०२३ रोजी या संदर्भात शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला असून त्या संदर्भात दि.९.११.२०२३ रोजी शासन शुध्दीपत्रक निर्गमित केलेले आहे. सदर योजनेअंतर्गत लाभ घेवू इच्छित असलेल्या विद्यार्थ्यांस पुढील सत्राचा लाभ मिळण्यासाठी परदेशातील प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रामामध्ये प्रत्येक वेळी उत्तीर्ण होणे बंधनकारक असून त्यासाठी शैक्षणिक संस्था/विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र, गुणपत्रिका, प्रगती अहवाल प्रत्येक सत्रासाठी किंवा सहा महिन्यासाठी सादर करणे अनिवार्य आहे.

१०. शासन निर्णय दि.२५.७.२०२४ अन्वये अल्पसंख्यांक विभागाच्या परदेश शिष्यवृत्तीची विद्यार्थी संख्या २७ वरून ७५ एवढी करण्यात मान्यता देण्यात आलेली आहे.

११. अल्पसंख्यांक विकास विभाग शासन निर्णय दि.२३.११.२०२३, शासन पुरक पत्र दि.२०.६.२०२४, शासन निर्णय क्र. सान्यावि-२०२४/प्र.क्र.७७/बांधकामे/दि.२५ जुलै, २०२४, अल्पसंख्यांक विकास विभाग शासन निर्णय दि.२१.०८.२०२४ व अल्पसंख्यांक विकास विभाग शासन शुध्दीपत्रक क्र. अवि.वि. २०१९/प्र.क्र.२११/का-६, दि.२०.०९.२०२४ मधील अटी शर्ती लागू राहतील.

(ओम प्रकाश बकोरिया)
आयुक्त, समाज कल्याण,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे.